

TURKEY TODAY

hedendaagse Turkse architectuur in
Turkije en Nederland

Expositie 18.09.04 – 13.11.04

Nederlands

TURKEY TODAY

moderne Turkse architectuur in Turkije en Nederland

Byzantijnse bouwwerken, Ottomaanse steden, moskeeën van Sinan, houten huizen in breed palet aan kleuren - het zijn zomaar wat voorbeelden uit de haast onuitputtelijke bouwhistorie van Turkije.

Het Ottomaanse imperium, dat op zijn hoogtepunt grote delen van Noord-Afrika, Azië en Europa omvatte, viel aan het begin van de 20^e eeuw uiteen. In 1923 werd de Turkse republiek opgericht met als eerste president Mustafa Kemal, beter bekend als Atatürk. De nieuwe regering wilde nadrukkelijk afstand nemen van het verleden.

Een revolutionair programma van hervormingen moest de modernisering en industrialisering van Turkije in gang zetten. Een democratische en welvarende Turkse natie was het streven. In de jonge republiek was de internationale trend leidraad voor de culturele ontwikkeling. Zo was ook het Westerse bouwen het voorbeeld voor de nieuwe Turkse architectuur destijds. De moderne architectuur van Le Corbusier, Walter Gropius en Mies van der Rohe was bij uitstek geschikt om gestalte te geven aan de breuk met het verleden en de nationale ambitie om het land te moderniseren.

Gedurende de hele 20^e eeuw is de Turkse architectuur steeds sterk beïnvloed geweest door architectonische ontwikkelingen in het Westen. Net als in West-Europa vind je in Turkse steden als Istanbul, Ankara en Izmir behalve modernistische gebouwen in allerlei varianten ook voorbeelden van postmoderne architectuur.

Wat gebeurt er anno 2004 op het gebied van architectuur in Turkije?

In deze expositie is een aantal projecten te zien die tezamen een representatief beeld geven van de huidige architectonische ontwikkelingen. Nog steeds houden veel Turkse architecten de internationale trends nauwlettend in het oog, maar tegelijk krijgt de architectuur steeds meer een eigen karakter en toont zich een nieuw Turks elan. In toenemende mate proberen architecten de actuele internationale architectonische opvattingen op een respectvolle manier te vertalen in projecten die recht doen aan de hedendaagse Turkse cultuur en rekening houden met de Turkse (bouw)tradities.

De projecten zijn onderverdeeld in categorieën, die aansluiten bij de Turkse samenleving en cultuur. Per categorie wordt daarbij ingegaan op de vraag of en hoe de culturele en economische uitwisseling tussen Nederland en Turkije architectonisch gestalte krijgt in Nederland.

Colofon

Idee, samenstelling en tekst:

ARCAM, Yvonne de Korte, Astrid Toorop, 2004

Vormgeving en uitvoering: Jeroen Kramer tentoonstellingsarchitect

Essay 'The making of modern Turkish architecture': Gül Kaçmaz-Erk

Met dank aan alle architecten die materiaal ter beschikking hebben gesteld.

The making of modern Turkish architecture

De lange Turkse geschiedenis begint in Centraal Azië, waarvandaan Turkse stammen met nomadententen richting Europa kwamen en zich uiteindelijk in Anatolië (Klein-Azië) vestigden. Hier vermengde de nomadische levensstijl van de Turken zich met die van het rijke Anatolische culturele erfgoed van Ioniers, Lyciers, Hittieten en Byzantijnen en later met de Islamitische traditie. De Turken stichtten twee grote wereldrijken: het Seltjoekse Rijk (990-1157) en het Ottomaanse Rijk (1300-1923).

Toen de macht van het Ottomaanse Rijk in de 18^e eeuw begon af te nemen, richtten de intellectuelen en de regerende klasse hun aandacht op Europa in de hoop te profiteren van de technologische en de militaire prestaties van het Westen. Vanaf dat moment staan de politieke, economische, industriële en culturele ontwikkelingen en dus ook de Turkse kunst en architectuur onder Europese invloed. In de afgelopen 300 jaar bleef het Westen een belangrijk voorbeeld waarnaar de Turkse samenleving zich modelleerde. Maar dat had geen gelijkmatig verloop. In de Ottomaanse periode had het kopiëren en het imiteren van Westerse voorbeelden de overhand. Na de stichting van de Turkse Republiek in 1923, werd de notie van een 'modern Turkije' belangrijk en werd juist het integreren van Westerse waarden in de Turkse cultuur benadrukt. Sinds de jaren twintig van de 20^e eeuw heeft deze notie in belangrijke mate de ontwikkeling bepaald van zowel de Turkse politiek als de architectuur.

De Turken hebben de patronen en praktijken van het moderne leven overgenomen, inclusief Westerse methoden en instituties, zonder alle banden met hun historische wortels te verbreken.

Onder invloed van een enigszins romantische nationalistische ideologie, worden deze wortels als deels Anatolisch en deels Centraal-Aziatisch beschouwd.

Alhoewel de stichting van de Turkse Republiek door Mustafa Kemal Atatürk een ingrijpend keerpunt was voor de Turken, had dat geen onmiddellijke invloed op de architectuur. Een sterk nationaal bewustzijn nam de plaats in van wat er door oorlog was verloren: het grootste deel van het grondgebied, families, vrienden, posities en bezittingen. De Eerste Nationale Architectuurstijl (1910-27) gaf uiting aan dit nationalisme. Door functionalisme af te wijzen, was deze stijl symbolisch, decoratief en formalistisch en had sterke parallellen met Europese historiserende architectuur. De stijl maakte gebruik van traditionele bronnen zoals klassieke Ottomaanse motieven en koepelgewelven, maar niet van traditionele materialen en bouwmethoden.

De nieuwe republiek kreeg te maken met een gebrek aan architecten en vakbekwame bouwers. Vele waren omgekomen in de voorafgaande oorlogen, en niet-Moslim architecten die actief waren geweest in de Turkse bouw verlieten het land. Architectuuropleidingen, opgevat in moderne termen, bestonden er niet. De regering besloot in 1927 om buitenlandse architecten, vooral uit Duitsland en Oostenrijk, aan te trekken. Guilio Mongeri, Clemens Holzmeister, Ernst Egli, Bruno Taut, Paul Bonatz en anderen waren niet alleen invloedrijk om de gebouwen die zij in Turkije (m.n. in Ankara) realiseerden, maar vooral omdat zij als professoren verbonden aan architectuuropleidingen in Istanbul, de leermeesters waren van een nieuwe generatie Turkse architecten.

Hermann Jansen maakte een stedenbouwkundig plan voor Ankara (1928) met de intentie om een middelgrote Anatolische stad zonder glorieus erfgoed te transformeren tot een moderne hoofdstad. De transformatie van Ankara tot symbool van de nieuwe republiek was een belangrijk doel van de republikeinse regering. Ankara werd het machtscentrum van de jonge natie en nam de plaats in van Istanbul dat symbool stond voor het oude regiem.

De Eerste Nationale Architectuurstijl bleek van meet af aan niet geschikt voor de rationele oplossingen waaraan de nieuwe republiek, die van de grond af moest worden opgebouwd, behoefte had. Architecten moesten een hoofdstad bouwen en een land (weder)opbouwen. Er was veel enthousiasme en de architecten gingen op zoek naar een stijl die paste bij Atatürks radicale politieke hervormingen. Onder invloed van Bauhaus en de buitenlandse architecten die in Turkije werkzaam waren, kwam de Turkse architectuur in een Modernistische fase (1927-40). Ornamenten en andere herinneringen aan de Ottomaanse periode werden niet langer gebruikt; materialen werden alleen rationeel (overeenkomstig hun aard) toegepast; gewapend beton verving traditionele materialen; platte daken, geometrische vormen, vrije plattegronden en asymmetrie hadden de voorkeur; vorm volgde functie.

Aan de Tweede Nationale Architectuurstijl (1940-50) liggen een aantal factoren ten grondslag. Het verhevigde nationalisme als gevolg van economische stagnatie, de invloed van nationalistische architectonische stijlen van Duitsland en Italië, het grote gebrek aan middelen en geïmporteerde bouwmaterialen en tenslotte het opkomend verzet tegen Modernisme en de buitenlandse architecten die waren aangetrokken om de publieke gebouwen van Ankara te ontwerpen.

Vertegenwoordigers van de republikeinse architectuurbeweging waarbinnen Sedad Hakki Eldem een leidende figuur was, zochten naar hun wortels. Deze keer niet in de klassieke Ottomaanse architectuur maar in het traditionele Turkse huis. Zij ontwierpen gebouwen met zware balken, gemeenschappelijke ontmoetingsruimten, overhangende dakranden, verticale ramen en gebruikten lokale materialen, ontwerp oplossingen en bouwvakkers. Behalve deze ontwikkeling, gebaseerd op Turkse burgerlijke architectuur, diende ook de architectuur van het Duitse Derde Rijk als inspiratiebron. Dat kwam onder meer tot uiting in de gedeelde voorliefde voor met natuursteen beklede gevels en monumentale ingangen.

Turkije begon zijn deuren te openen naar de wereld en daardoor kreeg een andere rationalistische stijl, namelijk de uit de VS afkomstige International Style (1950-60), ook in Turkije navolging. Er verschenen rechthoekige gebouwen met een hightech uitstraling waarin steeds een spel met massiviteit en leegte werd gespeeld. Glazen muren en transparantie verleenden deze gebouwen een sfeer van objectiviteit. Dit was de periode van grote architectuurbureaus, prijsvragen en standaardisatie in de bouwindustrie. Tegelijkertijd kwam in deze periode het behoud en de restauratie van historische gebouwen steeds meer onder de aandacht van een jonge generatie Turkse architecten.

Hierna volgde een postmodernistische periode (1980-90). In navolging van collega's in het buitenland gingen Turkse architecten aan de slag met gestileerde historische vormen, ornamenten en kleuren. Deze commerciële en eclectische periode heeft een stempel gedrukt op de stadscentra, maar deze oriëntatie werd door de meeste architecten ook al weer snel verlaten.

Twee gebouwentypologieën, die van moskeeën en woningen, volgden een ander pad. Door heel Turkije werden in de afgelopen decennia moskeeën gerealiseerd die een zwak affreksel waren van de moskeentwerpen van de beroemde Ottomaanse architect Sinan. Hoewel in de meeste gevallen ook voor de bouw van moskeeën geldt dat natuur- en baksteen wordt vervangen door beton, kan worden gesteld dat religieuze conservatieven over het algemeen moderne ontwerpen voor moskeeën afwijzen. Zo werd bijvoorbeeld het prijswinnende ontwerp van Vedat Dalokay voor de Kocatepe Moskee in Ankara (1957) verworpen ten gunste van een conventioneel historiserend ontwerp.

Tot in de jaren dertig werden huizen op traditionele wijze gebouwd: aangepast aan het regionale klimaat, gebruikmakend van lokale materialen (hout, leem of natuursteen). Een gemeenschappelijke ontmoetingsplek (de sofa) en aaneengeschakelde kamers, die voor meerdere huiselijke doeleinden geschikt waren, riepen herinneringen op aan de traditionele nomadische tent. Rond de '30er jaren moest dit type woningen wijken voor betonnen flatgebouwen. De kamers in deze relatief kleine appartementen werden ontsloten door een gang in plaats van een centrale ontmoetingsplek en hadden ieder een specifieke functie.

Als we het tijdsbestek van deze expositie naderen, vanaf 1990 tot nu, wordt het duidelijk dat het land nog nooit zo dicht bij de verwezenlijking van een 'modern' Turkije is geweest. Dit ondanks de culturele verwarring die de mix van Oost en West met zich meebrengt. Turkse architecten zijn bekend met internationale methoden en trends en staan dicht bij de architectonische retoriek en morfologie die typerend zijn voor de Eerste Wereld. Sterker: zij maken er alom gebruik van. Bij de totstandkoming van moderne Turkse architectuur tracht iedere architect zijn eigen unieke synthese van het lokale en het globale tot stand te brengen. Het beeld van wat dat lokale omvat, verschilt van architect tot architect. Het kan Islamitisch, seculier, nationaal, historisch, volks of regionaal zijn. In die zin is dit een individualistische periode. Turkse architecten experimenteren met moderniteit en eigenheid, op zoek naar manieren om deze met elkaar te verzoenen.

Gül Kaçmaz-Erk

Projecten in Turkije

Görener woonhuis

Architect: Nevzat Sayın
Architectenbureau: Nevzat Sayın Mimarlık
Locatie: Erdek, Balıkesir
Opdrachtgever: İlgi en Ömer Görener
Constructeur: Celal Erdem
Woonoppervlakte: 520 m²
Perceeloppervlakte: 10.000 m²
Opgeleverd in: 1998

Het particuliere woonhuis is gebouwd bovenaan een met olijfbomen begroeide heuvel. Een bestaand stenen gebouw is geïntegreerd in het nieuwe ontwerp. Het nieuwe gedeelte bestaat uit een stalen constructie die met hout is afgewerkt. De natuurlijke stenen platforms in het landschap dienden als inspiratie voor de toepassing van trapsgewijze niveaoverschillen. Door de afwijkende plattegronden van de drie verdiepingen ontstaan verspringingen in de gevels. Het materiaalgebruik in het interieur is hetzelfde als aan de buitenkant, waardoor het 'buitengevoel' wordt versterkt.

Kerim Bayer huis

Architect: Ahmet İğdırligil
Architectenbureau: Şans Mimarlık
Locatie: Bodrum, Muğla
Opdrachtgever: Nurhan Bayer
Constructeur: Şans Mimarlık
Oppervlakte gebouwen: toren 68 m², nieuw gedeelte 93 m²
Perceeloppervlakte: 252 m²
Opgeleverd in: 2003

Een historische stenen toren werd gerestaureerd tot particulier woonhuis. Een nieuw toegevoegd gedeelte werd opgebouwd uit dezelfde soort stenen als de toren. Omdat het huis aan drie zijden door wegen wordt omsloten, is een beschutte binnenplaats gecreëerd. De lichtinval is vergroot door de doorgang tussen toren en bijgebouw te voorzien van een glazen dak. Bovendien is de gehele gevel naar de binnenplaats toe ook van glas, wat het gevoel buiten te leven versterkt.

Yazıcı woonhuis

Architect: Can Çinicı
Architectenbureau: Çinicı
Architecture Ltd.
Locatie: Bodrum, Muğla
Opdrachtgever: Sedat Yazıcı
Constructeur: Ayhan
Construction
Woonoppervlakte: 350 m²
Perceeloppervlakte: 590 m²
Opgeleverd in: 2004

Het woonhuis is gelegen in de badplaats Bodrum. Om het karakter van het landschap te bewaren, zijn de muren van de begane grond gemaakt van steen of met stenen bekleed. Hierboven op is een betonnen box geplaatst, die in contrast staat met de stenen muren. De wit geschilderde ruimte heeft een aantal kleine ramen. In de kelder en op de begane grond bevinden zich de woonkamer en keuken. Op de eerste verdieping is de slaapkamer met badkamer.

Vier huizen

Architect: Şevki Pekin
Architectenbureau: Şevki Pekin
Mimarlık
Locatie: Kocaeli, Gölcük
Opdrachtgever: Şerif Kanik
Constructeur: Şerif Kanik
Bouwooppervlakte: 750 m²
Perceeloppervlakte: 7.000 m²
Opgeleverd in: 2003

De vier naast elkaar gebouwde woonhuizen liggen op een beboste heuvel en bieden de bewoners uitzicht over de Marmara Baai. De overhangende dakranden als architectonisch element verbinden de vier huizen met elkaar tot een geheel. De noord- en zuidgevels van de betonnen constructie zijn met hout betimmerd. Vanaf de ingang van de woningen tot aan de overdekte parkeerplekken is een gemeenschappelijke tuin aangelegd. Elk huis heeft een plattegrond die net iets afwijkt van de standaard plattegrond dat het architectenbureau heeft ontwikkeld voor dit project. Op de begane grond bevinden zich de keuken, woonkamer, eetkamer en studeerkamer en op de eerste verdieping is ruimte voor vier slaapkamers, twee badkamers en een toilet.

B2 huis

Architect: Han Tümertekin
Architectenbureau: Mimarlar
Locatie: Ayvacik, Çanakkale
Opdrachtgever: Selman Bilal
Constructeur: Parlar Engineering
Perceeloppervlakte: 600 m²
Woonoppervlakte: 150 m²
Opgeleverd in: 2001

De opdracht was een vakantiehuisje te ontwerpen in lokale stijl voor een niet-locale bewoner. De inspiratie voor het ontwerp is het 'nomadische', op elke plek de daar bekende technieken gebruiken, maar op eigen wijze interpreteren. Bij het B2 huis zijn de traditionele materialen, die normaal gebruikt zouden worden in deze omgeving, gedeeltelijk vervangen door gecombineerd met moderne bouwmaterialen. Steen is vervangen door onbehandeld beton, hout door staal, en rieten vlechtwerk is gecombineerd met aluminium. De betonnen muren zijn voor een deel afgewerkt met handbewerkte stenen. Het aluminium frame met rieten vlechtwerk houdt de zon tegen, waardoor een prettig klimaat wordt gecreëerd binnenin het huisje. De inschuifbare voorgevel sluit het doosje bij afwezigheid van de bewoners. Het uitzicht over de zee en de heuvels met olijfbomen moet hier fantastisch zijn.

Dikili huizen

Architect: Nevzat Sayin
Architectenbureau: Nevzat Sayin
Mimarlik
Locatie: Dikili, Izmir
Opdrachtgever: verschillende
Constructeur: locale timmerlui
o.l.v. Yilmaz Aydemir
Opgeleverd: vanaf 2002

Dikili, een klein oud plaatsje vlakbij de derde stad van Turkije Izmir is een van de plekken waar veel Turken een zomerhuisje hebben. De architect Nevzat Sayin verbouwde hier zijn eigen zomerhuis waar de burens vervolgens zo van onder de indruk waren dat inmiddels zes huizen in de buurt door Sayin zijn gerestaureerd en verbouwd. Het karakter van de huizen is telkens gehandhaafd door ook bij de verbouwing steen als belangrijkste materiaal te gebruiken. Plaatselijke aannemers, die de huizen verbouwden, waren niet bekend met de technische werktekeningen, wat de architect ertoe bracht het ontwerp aan te passen en uit te gaan van een standaardmaat. Met aanwijzingen als 20 stenen naar links en 30 naar rechts konden de aannemers wel uit de voeten. Aan de voorzijde van het zomerhuis ligt een klein zwembad dat aansluit op de gevel met openslaande deuren. De materiaalkeuze en detaillering van de huizen is steeds gelijk. Opvallende constanten zijn betonnen randen, stenen muren, en stalen vensters.

Zomerhuis

Architect: Şevki Pekin
Architectenbureau: Şevki Pekin Mimarlık
Locatie: Dikili, Izmir
Opdrachtgever: Şevki Pekin
Constructeur: timmerlui uit het dorp Badenli
Woonoppervlakte: 413 m²
Perceeloppervlakte: 5.000 m²
Opgeleverd in: 2001

Het zomerhuis van architect Şevki Pekin ligt op een groen stuk land aan het water. Het huis heeft een metalen constructie en is betimmerd met hout. De voor- en achtergevel zijn volledig in glas opgetrokken. Omdat door het glas het landschap en het water zichtbaar blijven, valt het huis weg in de omgeving. Wanneer de enorme schuifdeuren openstaan is de grens tussen binnen en buiten helemaal verdwenen. Het geïsoleerde metalen dak tempert de invloeden van het klimaat. Ook ontworpen door Şevki Pekin zijn de twee nabij gelegen zomerhuizen.

Filip Amram zomerhuis

Architect: Boran Ekinci
Architectenbureau: Boran Ekinci Mimarlık
Locatie: Çanakkale
Opdrachtgever: Filip Amram
Constructeur: Mustafa Şıkman
Woonoppervlakte: 100 m²
Perceeloppervlakte: 230 m²
Opgeleverd in: 2004

Gebouwd in vijf weken voor een bedrag van 50.000 dollar is dit gebouw een goed voorbeeld van de werkwijze van de architect Boran Ekinci, die graag creatief omgaat met budget en materialen. Voor dit zomerhuis werden houten delen van tevoren klaargemaakt in de fabriek, zodat de afbouw niet lang hoefde te duren. De houten doos ontleent zijn stevigheid aan een stalen constructie die de woning iets boven de grond laat zweven. De voorkant is voorzien van een enorme glazen pui en een veranda die uitzicht bieden over het nabij gelegen water en de bergen in de verte. De achtergevel heeft een meer gesloten karakter door de houten bekleding waarin alleen een deur en een raampje zijn uitgespaard.

Optimum

Architect: Han Tümertekin
Architectenbureau: Mimarlar
Locatie: Ömerli, Istanbul
Opdrachtgever en aannemer:
EMTA Integrated Engineering
Design Inc.
Woonoppervlakte: 250 tot 350 m²
Opgeleverd in: 2003

Appartementencomplexen op een bewaakt terrein met gedeelde faciliteiten, de zogenaemde 'gated communities' komen in Turkije steeds meer voor. Vooral in grote steden als Istanbul wil de hogere middenklasse graag in dit soort complexen wonen. Het project Optimum bestaat uit 84 woningen, waarvan vier types met 30 variaties zijn ontworpen door het bureau van Han Tümertekin. Elke eengezinswoning heeft op de begane grond een woon- en eetkamer en de keuken. De vloer van de eerste verdieping overlapt de begane grond met uitzondering van de huiskamer. Hierdoor kon in het woongedeelte een dubbele plafondhoogte worden aangehouden. De plattegronden vallen op elke verdieping uiteen in twee delen. Op de eerste verdieping zijn een gedeelte voor de ouders en een gedeelte voor de kinderen onderscheiden met afzonderlijke slaapkamers en badkamers. De woonhuizen liggen in een groene omgeving met in het midden gedeelde faciliteiten voor onder meer tennis, biljart, fitness, squash, alsmede een sauna en een zwembad.

Platin wooncomplex

Architect: Behruz Çinici, Can Çinici en Altug Çinici
Architectenbureau: Çinici Architecture Ltd.
Locatie: Ulus, Istanbul
Opdrachtgever: Korkmaz Yiğit
Constructeur: Korkmaz Yiğit
Bouwooppervlakte: 30.000 m²
Perceeloppervlakte: 40.000 m²
Opgeleverd in: 1998

De opdracht voor het Platin-complex in Istanbul omvatte de herstructurering van een 30.000 m² groot gebied en de toevoeging van groen en nieuwe gebouwen. Het gebied aan de buitenrand van de wijk Ortaköy kenmerkte zich door troosteloze appartementencomplexen en uitzicht op door schoorstenen van nabijgelegen fabrieken. Om het gebied te revitaliseren werden twee bouwtypen toegevoegd. Tien woonblokken van vijf verdiepingen en twee blokken met terraswoningen werden in een cirkel geplaatst met in het midden een groot park. Doordat het gebied heuvelachtig is, bevinden de woongebouwen zich op verschillende hoogtes. Kronkelende paden, stenen muurtjes, overhangend groen en waterpartijen zijn de belangrijkste elementen van het landschapsontwerp. Bewoners kunnen hun auto onder de grond parkeren en gebruik maken van gemeenschappelijke faciliteiten als een zwembad. Een stenen muur is om het gebied heen gebouwd.

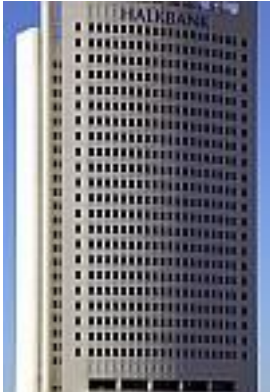
Aksoy kantooruitbreiding

Architect: Gökhan Avcıoğlu
Architectenbureau: GAD
Architecture
Locatie: Yalova
Opdrachtgever: Aksoy Technal
Constructeur: Aksoy Technal
Bouwooppervlakte: 350 m²
Perceeloppervlakte: 1.200 m²
Opgeleverd in: 1999

Aksoy, een bedrijf dat gevelsystemen fabriceert, gaf Gökhan Avcıoğlu de opdracht nieuwe kantoorruimte te ontwerpen naast de bestaande fabrieksgebouwen. De opdrachtgever bood de architect ruimte om te experimenteren met bouwmaterialen als staal, aluminium en glas. Avcıoğlu bedacht een systeem van betonnen vloerplaten en stalen kolommen waarmee een fabriek of kantoor in diverse afmetingen opgebouwd kan worden. In samenwerking met de bedrijven Yapı Merkezi en Freysaş is een demontabele gevel met zonnepanelen ontwikkeld. De gevelconstructie wordt afgewerkt met glas. Tijdens de aardbeving in 1999 zijn de oudere fabrieksgebouwen allemaal ingestort. De kantooruitbreiding met het stalen systeem en de enorme glasfaçade heeft geen enkele beschadiging opgelopen.

Halkbank hoofdkantoor

Architect: Doğan Tekeli en Sami Sisa
Architectenbureau: Tekeli-Sisa
Mimarlık
Locatie: Ankara
Opdrachtgever: Halkbank
Constructeur: Halkbank
Construction Department
Perceeloppervlakte: 98.000 m²
Opgeleverd in: 2001

Het architectenbureau Tekeli-Sisa werd in 1954 opgericht door Doğan Tekeli en Sami Sisa. Beide architecten genoten hun opleiding aan de Technische Universiteit in Istanbul. Sinds het overlijden van Sami Sisa in 1998 gaat het bureau verder met vier nieuwe jonge partners. In eerste instantie ontwierpen Doğan Tekeli en Sami Sisa een ander gebouw voor de Halkbank in Ankara. Toen de regering het na de oplevering van de bank overnam, konden de architecten opnieuw een ontwerp maken voor het hoofdkantoor van Halkbank. Het hoge gebouw heeft aan twee kanten een licht gebolde gevel met ramen in een vast patroon. In het midden is het gebouw slanker, wat zichtbaar is aan de twee zijkanten. Als bouw materiaal is voornamelijk gewapend beton gebruikt. In Turkije komt het vaak voor dat architecten een totaalontwerp maken voor een gebouw, inclusief interieur en meubilair. Voor de Halkbank is ook het interieur meegenomen in het ontwerp, wat onder meer te zien is aan de lampen in de grote entreehal.

Metrocity woningen en winkelcentrum

Architect: Doğan Tekeli en Sami Sisa
Architectenbureau: Tekeli-Sisa Mimarlık
Locatie: Levent, Istanbul
Opdrachtgever: Metrosite AŞ.
Constructeur: Yüksel Construction Co.
Bouwooppervlakte: 24.277m²
Perceeloppervlakte: 210.000 m²
Opgeleverd in: 2003

De prijsvraag voor dit grootschalige project werd meerdere keren uitgeschreven in Turkije, Europa en Amerika. Doğan Tekeli en Sami Sisa mochten uiteindelijk hun ontwerp realiseren. Het omvat naast kantoren, woningen en winkels ook de interieurs, straatmeubilair en de halte voor de metro waar de projectnaam aan ontleend is. Twee woontorens en een kantoorstoren zijn aan de randen van het gebied geplaatst om ruimte te maken voor een 'shopping mall', openbare faciliteiten en groenvoorzieningen. De 170 meter hoge torens hebben een extra betonnen schil die als versteviging dient bij aardbevingen. Tussen de twee woontorens is een overdekte winkelstraat gecreëerd. Het dak van de Arcade is gemaakt van teflon dat het daglicht doorlaat maar de ultraviolette straling tegenhoudt. Vijf ondergrondse lagen herbergen een enorme parkeergarage en de toegang tot misschien wel de kortste metrolijn ter wereld.

Fly Inn winkel- en entertainmentcenter

Architect: Murat Tabanlıoğlu en Melkan Gürsel Tabanlıoğlu
Architectenbureau: Tabanlıoğlu Mimarlık
Locatie: Florya, Istanbul
Opdrachtgever: Gül-Keleşoğlu Construction
Constructeur: Gül-Keleşoğlu Construction
Bouwooppervlakte: 7.151m²
Perceeloppervlakte: 36.733 m²
Opgeleverd in: 2003

Het Fly Inn Center is op een hoekperceel geplaatst langs een doorgaande weg naar het vliegveld Istanbul Atatürk. Op de twee verdiepingen boven de grond bevinden zich winkels en bioscoopzalen. Onder de grond zijn een supermarkt, winkels en een parkeergarage gehuisvest. Het gebouw heeft een U-vormige punt die wijst in de richting van het vliegveld, dat is ontworpen door de vader van Murat Tabanlıoğlu die ook de oprichter was van het huidige bureau Tabanlıoğlu. Om het idee van een dichte, afgesloten 'shopping mall' tegen te gaan, hebben de architecten veel aandacht besteed aan de relatie tussen binnen en buiten. Naast de constructie van staal en beton heeft het gebouw een tweede gevel bestaande uit metalen panelen om zo de toetreding van zonlicht te controleren. Het atriumgedeelte heeft een glazen gevel en een metalen dak. Vanuit de winkels en het restaurant is het vliegverkeer goed te zien.

Doğan mediastad

Architect: Murat Tabanlıoğlu en Melkan Gürsel Tabanlıoğlu
Architectenbureau: Tabanlıoğlu Mimarlık
Locatie: Bahçeşehir, Istanbul
Opdrachtgever: Doğan Burda Rizzoli Dergi Yayıncılık Pazarlama A.Ş.
Constructeur: Aydın Construction
Kantooroppervlakte: 14.500 m²
Perceeloppervlakte: 100.000 m²
Opgeleverd in: 1998

Het grootschalige project voor een Turkse uitgeverij waar ongeveer duizend mensen werken, ligt langs een van de grote snelwegen door Istanbul. Het echtpaar Murat Tabanlıoğlu en Melkan Gürsel Tabanlıoğlu kreeg de opdracht alle activiteiten van de Doğan Press Group ruimtelijk te concentreren om de efficiency van het bedrijf te helpen vergroten. Gevraagd werd om transparante gebouwen waarin veel natuurlijk licht zou kunnen doordringen. In het groen werden twee grote blokken geplaatst verbonden door een atrium. Achter dit hoofdkantoor bevinden zich de drukkerijen, die gebouwd zijn met mogelijkheden tot riante uitbreiding in de toekomst. De voorgevel van het hoofdgebouw is gemaakt van glas en steen. Het dak, de voor- en achtergevel van het middengedeelte en ook het atrium zijn geheel van glas, waardoor het achterliggende landschap te zien is. Het gehele interieur is vormgegeven door Melkan Gürsel Tabanlıoğlu.

Kantoor voor textiel- en kleding exportmaatschappij

Architect: Emre Arolat
Architectenbureau: Emre Arolat Mimarlık
Locatie: Yenibosna, Istanbul
Opdrachtgever: Istanbul Textile and Apparel Exporters' Association
Constructeur: Ekinciler Construction
Kantooroppervlakte: 45.000 m²
Perceeloppervlakte: 220.000 m²
Opgeleverd in: 2000

Vlakbij een knooppunt van twee hoofdwegen in Istanbul ligt een groot voor een deel nog te ontwikkelen gebied. Op deze plek ontwierp Emre Arolat voor drie verschillende exportorganisaties een kantorencomplex. Een gemeenschappelijk programma bestaande uit restaurants, bibliotheek en congresfaciliteiten is ondergebracht op de begane grond. Hier bovenop zijn drie vierkante blokken geplaatst, die in vorm en hoogte verschillen van elkaar. Voor de gevel is gewapend beton gebruikt. In het midden van elk blok bevindt zich een vierkante lege ruimte, waarin via een semi-transparant dak licht naar binnen valt. Aan dit atrium grenzen de galerijen en de glazen puien van de kantoorruimtes.

Moskee voor de regering

Architect: Behruz Çinici en Can Çinici
Architectenbureau: Çinici Architecture Ltd.
Locatie: Ankara
Opdrachtgever: Turkish Grand National Assembly (TBMM)
Constructeur: T.Molu Co.
Bouwoppervlakte: 750 m²
Opgeleverd in: 1989

Dit gebouw is het eerste religieuze gebouw dat werd gefinancierd door de toenmalige seculiere Turkse regering en ligt op het terrein waar onder meer het parlamentsgebouw en een aantal ministeries zich bevinden. De moskee wordt gebruikt door volksvertegenwoordigers en ambtenaren. Het architectenbureau Çinici Architecture ontwierp op een driehoekige terrein een bibliotheek, een moskee en in het middengedeelte een tuin. Het grootste gedeelte van de bebouwing bevindt zich ondergronds. De rechthoekige gebedsruimte die plaats biedt aan 450 mensen symboliseert het samengaan van 'het natuurlijke' en 'hetgeen door de mens gemaakt is'. De kiblamuur, een muur geplaatst in de richting waarheen Islamieten zich wenden bij het gebed, is transparant gemaakt om uitzicht te bieden op de terrasachtige tuin met een vijver vol waterlelies. Het ontwerp laat de conventionele moskee-architectuur los en geeft een nieuwe kijk op de vormgeving en plattegrond van moskeeën. De cipressenboom representeert de traditionele minaret en de koepel is vervangen door een getrapte piramide. De architecten hebben in 1995 de Aga Khan Award gekregen voor het ontwerp en werden geprezen om de experimenten met nieuwe ontwerp mogelijkheden voor moskeeën.

Kinaliada Moskee

Architect: onbekend
Locatie: Prince Islands, Istanbul
Opgeleverd: naar schatting in de jaren '60-'70

Deze moskee op een van de Prince Islands, gelegen in Istanbul, is een moderne variant van de moskee-architectuur. Waarschijnlijk is de moskee gebouwd in de jaren '60 of '70 van de vorige eeuw. De ontwerper heeft veel gebruik gemaakt van beton als bouw materiaal. De minaret en de koepel hebben driehoekige vormen die afwijken van de traditionele ronde contouren.

Etimesgut Moskee

Architect: Cengiz Bektaş
Architectenbureau: Bektaş Mimarlık
Locatie: Ankara
Opdrachtgever: het Turkse leger
Opgeleverd in: 1966

De Etimesgut moskee is ook een moderne variant van moskee-architectuur. De moskee ligt in een militaire zone ongeveer 16 kilometer vanaf Ankara. Het gebouw, gelegen op een helling, bestaat uit vierkante geveldelen die op onregelmatige wijze geplaatst zijn. In de wanden zijn verticale openingen gemaakt, waardoor het licht de gebedsruimte binnenvalt.

Turks paviljoen Expo 2000

Architect: Murat Tabanlıoğlu en Melkan Gürsel Tabanlıoğlu
Architectenbureau: Tabanlıoğlu Mimarlık
Locatie: Hannover, Duitsland
Opdrachtgever: Ministerie van Toerisme Turkije
Hoofd Constructeur: HMB Hallesche Mitteldeutsche Bau AG
Bouwooppervlakte: 1.943 m²
Perceeloppervlakte: 2.400 m²
Opgeleverd in: 2000

Het Turkse paviljoen voor de in 2000 gehouden Wereldtentoonstelling in Hannover werd ontworpen door Murat Tabanlıoğlu en Melkan Gürsel Tabanlıoğlu in samenwerking met een team van deskundigen op het gebied van landschapsontwerp, interieur en kunst. De rijke Anatolische cultuur en de hedendaagse visie op bouwen zijn de belangrijkste elementen waarop het ontwerp is geïnspireerd. Aan drie kanten van het paviljoen is water aangelegd om de geografische ligging van Turkije te symboliseren. Het zestig meter lange paviljoen heeft een stalen constructie en glazen wanden. Houten raamwerken, belangrijke elementen in de Turkse architectuur, zijn op enige afstand voor de gevels geplaatst. In de tussenruimte bevindt zich een brug waarover de bezoekers het gebouw kunnen betreden. Binnen roepen speciale lichteffecten het beeld op van de Turkse zon. Beelden, kunstwerken en kunsttoepassingen symboliseren de verschillende beschavingen en culturen in Turkije vanaf de oudheid.

Borusan kunstcentrum

Architect: Gökhan Avcıoğlu en Durmuş Dilekci
Architectenbureau: GAD Architecture
Locatie: Maslak, Istanbul
Opdrachtgever: Borusan
Constructeur: GAD Architecture
Bouwooppervlakte: 286 m²
Perceeloppervlakte: 1.169 m²
Opgeleverd in: 2001

Het Parkorman-park in Istanbul is een van de plekken waar bewoners van Istanbul tijdens de hete zomers hun vrije tijd besteden. Tussen de bomen is er vanouds plek voor openluchtconcerten, een zwembad en restaurants en sinds 2001 ook het Borusan Kunstcentrum. GAD Architecture maakte het ontwerp voor dit multifunctionele gebouwtje, dat zich voegt naar de aanwezige eeuwenoude pijnbomen. Niet alleen het pad erheen, maar ook het gebouw zelf slingert zich als het ware tussen de bomen door, waardoor het onverwachte hoeken en hoogteverschillen moet opnemen. Door regen en zon zullen de stalen onderdelen in de gevel gaan roesten, wat een verouderde uitstraling aan het gebouw geeft. De glazen voorgevel loopt vanaf de grond schuin omhoog tot halverwege, waardoor op de begane grond een lichte tentoonstellingsruimte ontstaat met op het dak een terras. Binnenin is vooral gebruik gemaakt van staal en hout.

Congres- en theaterzaal

Architect: Gökhan Avcıoğlu en Durmuş Dilekci
Architectenbureau: GAD Architecture
Concept project: Philippe Robert-Haluk Segin
Locatie: Ortaköy, Istanbul
Opdrachtgever: Marmara Hotel Groep
Constructeur: Kiska
Bouwooppervlakte: 1.492 m²
Perceeloppervlakte: 5.000 m²
Opgeleverd in: 2000

Verspreid door Istanbul staan talloze ruïnes uit allerlei bouwperiodes. Zo ook aan de oevers van de Bosphorus in het oude vissersdorp Ortaköy, dat nu net als vele andere dorpen opgeslokt is door de snel groeiende stad. Van het tweehonderd jaar oude zomerpaleis van een sultansvrouw, is na een hevige brand niet veel meer dan een stenen ruïne over. In 1999 besloot het Marmara Hotel de ruïne geschikt te maken voor de organisatie van culturele evenementen. GAD Architecture ontwierp een glazen doos met stalen constructie die geplaatst werd binnen van de stenen muren. De doos is met staven verbonden aan de oude muren, die naast stevigheid ook bescherming bieden tegen de weersomstandigheden en vooral het felle zonlicht. Op de begane grond is bevinden zich bar en restaurant. Een trappenhuis, gemaakt van hout en staal, ontsluit de congres- en theaterzaal op de bovenverdieping. Voor de voorbijganger en de bezoeker is dit een opvallend gebouw, vooral 's nachts wanneer het enorm veel licht uitstraalt.

Club Ora Talilköyü vakantiedorp

Architect: Cengiz Bektaş
Architectenbureau: Bektaş Mimarlık
Locatie: Bodrum
Opdrachtgever:
Constructeur:
Bouwoppervlakte: m²
Perceeloppervlakte: m²
Opgeleverd in: 1990

Het heuvelachtige landschap van Bodrum was een belangrijk gegeven bij het ontwerp voor het vakantiedorp Club Ora. De geschakelde bungalows zijn gebouwd op stenen terrassen. De platte daken van de bungalows zijn begroeid met gras en andere planten, waardoor de bebouwing wordt opgenomen in het landschap. De constructie is gemaakt van gewapend beton, welke deels zichtbaar is in de gevels. Ook de dakrand is van beton, maar de muren zijn opgevuld met natuursteen. Aan de voorkant van de huisjes zit een groot houten raamkozijn. Belangrijke elementen in het landschapontwerp zijn de stenen paden en begroeide pergola's, die bescherming bieden tegen het felle zonlicht. In het dorp bevinden zich ook een zwembad en een amfitheater.

Museum voor houtsculptuur

Architect: Şevki Pekin
Architectenbureau: Şevki Pekin Mimarlık
Locatie: Değirmendere, Kocaeli
Opdrachtgever: Gemeente Değirmendere
Constructeur: Engin Construction en gemeentewerken
Bouwoppervlakte: 250 m²
Perceeloppervlakte: 3.000 m²
Opgeleverd in: 2003

In de plaats Değirmendere komen sinds lange tijd elk jaar van over de hele wereld kunstenaars samen die houten sculpturen maken. Ze wisselen ervaringen uit en tonen elkaar hun werk. Het gemeentebestuur van Değirmendere wilde voor dit evenement een plek creëren waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en exposities kunnen worden georganiseerd. Het budget liet alleen de bouw van een galerie toe. Het ontwerp van Şevki Pekin bestaat uit vijf vierkante stukken gevel, zonder direct onderling verband. Door twee delen als het ware in elkaar te laten schuiven is een entree ontstaan. Een betonnen constructie met in de wanden glas verbindt de vijf geveldelen tot een geheel.

Jachthaven en pier in Fethiye

Architect: Boran Ekinci
Architectenbureau: Boran Ekinci Mimarlik
Locatie: Fethiye
Opdrachtgever: Celal Ece
Constructeur: Ecetaş A.C.
Opgeleverd in: 2003
Bijzonderheden: zie ook de maquette gemaakt door Murat Küçük

Het aan zee gelegen Fethiye is een geliefde vakantieplek bij toeristen. De opdrachtgever van dit project die in de buurt een aantal hotels bezit, wilde voor zijn gasten een jachthaven aanleggen. Boran Ekinci ontwierp een lichte, transparante stalen constructie van twee verdiepingen waarop een klein houten gebouw is geplaatst. De andere gebouwen zijn op dezelfde manier vormgegeven als vierkante houten volumes. De interieurs zijn afgewerkt met gipsplaten. De pier is over de hele lengte voorzien van een houten pergola, die bezoekers beschermt tegen het zonlicht.

Hotel Bodrum Kervansaray

Architect: Şaziment Arolat, Neşet Arolat en Emre Arolat
Architectenbureau: Arolat Mimarlik
Locatie: Bodrum, Muğla
Opdrachtgever: Bursa Hotel Management Co.
Constructeur: Bursa Hotel Management Co.
Bouwoppervlakte: 23.000 m²
Perceeloppervlakte: 83.000 m²
Opgeleverd in: 2000

Het architectenbureau van het echtpaar Şaziment en Neşet Arolat heeft veel en vooral grootschalige projecten gerealiseerd. Aan het ontwerp voor het Kervansaray Hotel is zowel gewerkt door Şaziment en Neşet als door hun zoon Emre Arolat, die sinds 2003 een eigen kantoor in Istanbul heeft. Bodrum, gelegen aan de zee en omringd met beboste heuvels, is een geliefde bestemming bij buitenlandse toeristen en vakantiegangers uit Turkije. Het hotelontwerp van de Arolats bestaat uit een bungalowterrein op een beboste heuvel. In het midden van het terrein is een gebouw met receptie en faciliteiten gerealiseerd. Dit witte gebouw volgt de vorm van de helling en heeft daardoor een golvend dak. De bungalows zijn voornamelijk uitgevoerd in hout, natuursteen en gewapend beton.

Hotel Ada

Architect: Ahmet İğdiriligil
Architectenbureau: Şans Mimarlik
Locatie: Bodrum, Muğla
Opdrachtgever: Tekpol Polyurethane
Constructeur: Şans Mimarlık
Bouwooppervlakte: 2.400 m²
Perceeloppervlakte: 2.600 m²
Opgeleverd in: 1997-1999

De opdrachtgever wilde een hotel realiseren dat die net zo comfortabel en sfeervol is als thuis. De architect Ahmet İğdiriligil heeft geprobeerd een serene en ruimtelijke omgeving te creëren. Het belangrijkste element in het ontwerp was de integratie van de bebouwing met het terras-achtige, met olijfbomen begroeide landschap. De traditionele steensoort uit de omgeving werd gekozen als belangrijkste bouw materiaal. De gebouwen hebben stenen muren van vijftig centimeter dik en zijn ontworpen met traditionele maten en vormen. De voornamelijk vierkante vormen en het ronde zwembad contrasteren op een manier die volgens de ontwerper de combinatie van natuur en bebouwing symboliseert. Naast de gebruikelijke faciliteiten als receptie, zwembad, keuken, wasserette en lobby, heeft het hotel ook een Turkse Hamam. Elke hotelkamer heeft een uniek interieur, vormgegeven door de interieurontwerper Hakan Ezer.

Irmak kleuterschool en middelbare school

Architect: Nevzat Sayın
Architectenbureau: Nevzat Sayın Mimarlik
Locatie: Kadıköy, Istanbul
Opdrachtgever: Niteliki Eğitim Kurumları Co.
Constructeur: Yapı Merkezi
Perceeloppervlakte: 16.300 m²
Bouwooppervlakte: kleuterschool 246 m², middelbare school 7.270 m²
Opgeleverd in: 1998, 1999

Op een perceel aan een oever in Istanbul zijn zowel een kleuterschool als een middelbare school gerealiseerd door dezelfde architect en constructeur. In 1998 werd de kleuterschool gebouwd tussen de grote, volgroeide bomen. Om voor enige lichtinval te zorgen, heeft de kleuterschool veel glas in de gevel. Een jaar later werd begonnen met de bouw van een middelbare school. Om geluidsoverlast voor de nabij gelegen kleuterschool te voorkomen, vond de bouw plaats in de schoolvakanties. Om het bouwproces te versnellen is veel gebruik gemaakt van voorgefabriceerd materiaal. Het programma voor de middelbare school is opgenomen in een compact gebouw van vier verdiepingen. Op de bovenste verdieping is de houten dakconstructie, gemaakt in Italië, zichtbaar gebleven. Het interieur is licht en open gehouden. Op de eerste verdieping zijn balkons aangebracht die als zonwering voor de begane grond werken.

Olbia campus Akdeniz Universiteit

Architect: Cengiz Bektaş
Architectenbureau: Bektaş Mimarlık
Locatie: Antalya
Opdrachtgever: Akdeniz Universiteit
Constructeur: Baki Yapı
Bouwoppervlakte: 3.641 m²
Perceeloppervlakte: 12.000 m²
Opgeleverd in: 1999

De Universiteit van Akdeniz in Antalya is gehuisvest in een Modernistisch gebouw. Toen tijdens een lezing in 1997 de schrijver, dichter en architect Cengiz Bektaş kritiek uitte op het 'identiteitsloze' gebouw, gaf de Universiteit hem de opdracht dit te veranderen. De belangrijkste elementen in het ontwerp van Bektaş zijn de toevoeging van veel nieuwe faciliteiten en een stelsel van kronkelende wandelpaden, overdekt met een pergola van beton en steen. Aan de wandelpaden, die leiden naar de verschillende gebouwen, liggen kleine watervallen, watergeulen, zitbankjes, beplanting en beeldhouwwerken. Op de campus zijn zowel binnen als buiten veel plaatsen gecreëerd waar studenten elkaar kunnen ontmoeten. Een 'Agora', eetgelegenheden en een kleinschalig winkelcentrum met boekwinkels en wasserettes werden toegevoegd aan het terrein. Verder is er nog een museum voor lokale flora en fauna, een amfitheater, een theater/filmzaal en klaslokalen en expositieruimtes die open zijn voor het publiek.

Campus voor TED school

Architect: Semra en Özcan Uygur
Architectenbureau: Uygur Architects
Locatie: Ankara
Opdrachtgever: Stichting TED school Ankara
Constructeur: Akfen Construction
Bouwoppervlakte: 141.000 m²
Perceeloppervlakte: 309.000 m²
Opgeleverd in: 2003-

Het grootschalige project voor een hoge school in Ankara werd ontworpen door een architectenteam onder leiding van Semra en Özcan Uygur. Niet alleen 68 klaslokalen voor een middelbare, basis- en een kleuterschool, maar ook veel sociale faciliteiten behoorde tot het programma, zoals sporthallen, zwembad, ontmoetingsruimtes en een theater. Bovendien is een campus gerealiseerd waar 6500 mensen wonen. De architecten hebben geprobeerd de campus te ontwerpen als een echte stad met levendige straten en variatie in bebouwing. In zijstraten van de hoofdstraat bevinden zich clusters van klaslokalen. De meest gebruikte materialen zijn onbehandeld beton en baksteen.

Onderzoekscentrum van de Technische Universiteit

Architect: Boran Ekinci
Architectenbureau: Boran Ekinci Mimarlik
Locatie: Ankara
Opdrachtgever: MTU onderzoeksorganisatie
Constructeur: Ebi Construction Department
Bouwooppervlakte: 10.500 m²
Perceeloppervlakte: 26.800 m²
Opgeleverd in: 2004

Het winnende ontwerp van de prijsvraag voor dit gebouw, is recent opgeleverd. Tijdens de bouw van het onderzoekscentrum heeft de architect veel aandacht besteedt aan het controleren van de constructeurs. De vaak grote projectontwikkelaars en bouwbedrijven in Turkije willen het ontwerp nog weleens op eigen wijze interpreteren dan de architect het bedoeld heeft. Boran Ekinci ontwierp een langwerpig gebouw met twee verdiepingen. De wisselende weersomstandigheden, de overgang tussen dag en nacht en de glazen gevel zorgen voor een steeds veranderende uitstraling van het gebouw.

Utrecht- Söğütlü basisschool

Architect: Hüsnü Yeğenoğlu
Architectenbureau: Hüsnü Yeğenoğlu i.s.m. Mile Architecture
Locatie: Adapazrı, Sakarya
Opdrachtgever: Stichting 'Utrecht helpt Turkije'
Constructeur: Dekart Yapı
Bouwooppervlakte: 3.600 m²
Perceeloppervlakte: 10.740 m²
Opgeleverd in: 2001

Vlak na de aardbeving in 1999 werd de stichting 'Utrecht helpt Turkije' opgericht om geld in te zamelen voor de bouw van een basisschool in het getroffen gebied. Architect Hüsnü Yeğenoğlu, geboren in Turkije, gewoond en gewerkt in Duitsland en sinds 1992 werkend en wonend in Nederland maakte het ontwerp. Het ontwerp voor de basisschool is uiteindelijk gerealiseerd in het dorp Söğütlü. Het gebouw ziet er vanaf een afstand uit als een witte platte doos met een gesloten karakter. De toegang tot de school, verscholen achter muren, wordt bereikt via een hellingbaan. De binnenplaats met entree en speelterrein straalt een open en transparante sfeer uit. De openslaande deuren, die direct grenzen aan het schoolplein, geven toegang tot vijf klaslokalen en de aula. De overige vierkante klaslokalen komen uit op groene patio's die in het complex verborgen liggen. De vierkante vormen en de koepelvormige daken zijn elementen uit de Mediterrane en Osmaanse architectuur. De koepelvormige daken verhogen de akoestiek en passen bij het heuvelachtige landschap. Nazan Kavukçu (Mile Architecture) werkte als co-architecte in Istanbul; de werkzaamheden omvatten vooral het toezicht houden op de bouwactiviteiten en maken van werktekeningen.

Monument van Shibuya

Architect: Han Tümertekin
Architectenbureau: Mimartlar
Locatie: Tokyo, Japan
Opdrachtgever: Ministerie van cultuur Turkije
Constructeur: Kajima
Opgeleverd in: 2003

In Japan stond het culturele jaar 2003 in het teken van Turkije. Ter gelegenheid hiervan schreef de minister van cultuur in Turkije een prijsvraag uit voor het ontwerpen van een monument, dat geplaatst zou worden in Tokyo. Han Tümertekin kreeg de opdracht om zijn ontwerp uit te voeren. De inspiratie voor het ontwerp haalde Tümertekin uit het dagelijkse leven in Tokyo. Hij ontwierp een plek waar mensen de drukte op straat, het gehaaste, het voorbijgaande even kunnen ontvluchten. Het monument bestaat uit een betonnen koker, die geplaatst is op een sokkel. De betonnen koker is aan de binnenkant volledig bekleed met traditionele Turkse Iznik-tegels. Licht valt door het dak en de dunne verticale opening in de koker, waardoor het de aandacht trekt van de voorbijganger. Binnenin de betonnen schulp kan je je even afzonderen van de drukte van de buitenwereld.

Antalya vlieghaven

Architect: Doğan Tekeli en Sami Sisa
Architectenbureau: Tekeli-Sisa Mimarlık
Locatie: Antalya
Opdrachtgever: State Airports Management
Constructeur: Bayındır Holding
Perceeloppervlakte: 60.000 m²
Bouwooppervlakte: 150.000 m²
Opgeleverd in: 1998

Door de toegenomen toeristenstroom in de jaren '90 was de luchthaven van Antalya genoodzaakt haar capaciteit te vergroten. Het winnende ontwerp van de prijsvraag voor een uitbreiding kwam van de architecten Doğan Tekeli en Sami Sisa. Het plan omvatte acht terminals, waarvan er vier in 1998 werden gerealiseerd. In 2003 kreeg het vliegveld bezoek van tien miljoen mensen, wat ertoe heeft geleid dat nu al gewerkt wordt aan de overige terminals. De architectuur is strak en simpel gehouden om niet te concurreren met de uitbundige bouwstijlen van de toeristencomplexen in Antalya. De vertrek- en aankomsthallen zijn ondergebracht in een rechthoekig gebouw, met daarachter de terminals in een U-vormig complex. Het interieur is strak, modern en licht vormgegeven. Centraal in de hal ligt een ronde vijver, met op de bodem een mozaïek van de flora en fauna van Antalya.

Openbaar toiletgebouw

Architect: Gökhan Avcıoğlu
Architectenbureau: GAD
Architecture
Locatie: Kadıköy, Istanbul
Opdrachtgever: Selahattin Teke
Constructeur: Teke Insaat
Bouwooppervlakte: 200 m²
Perceeloppervlakte: 5.000 m²
Opgeleverd in: 1996

De bedoeling was een openbaar toilet te ontwerpen dat opvalt qua vorm, veilig is en zich gemakkelijk schoon laat houden. Het toiletgebouw ligt langs een doorgaande weg die de haven in de buurt Kadıköy verbindt met een drukke markt. Vanaf de straatkant is alleen een laag betonnen object te zien. In het beton zit een glazen raam dat overdag transparant is en 's avonds veel licht doorlaat en van het gebouwtje dan een opvallend lichtobject maakt. Het grote oppervlak van het dak wordt gecamoufleerd door de dunne grasmat die erop ligt. Een deur van staal en glas geeft toegang tot het mannen- en invalidentoilet. Het vrouwentoilet is te bereiken via de trappen langs de zijkant. Binnen zijn materialen gebruikt als roestvrij staal, beton, metaal en glas om zo vandalisme tegen te gaan en de hygiëne te handhaven.

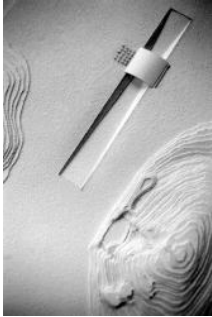
Havenfront Salıpaزاری

Architect: Murat Tabanlıoğlu en Melkan Gürsel Tabanlıoğlu
Architectenbureau: Tabanlıoğlu Mimarlık
Locatie: Salıpaزاری, Istanbul
Opdrachtgever: Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş.
Bouwooppervlakte: 100.000 m²
Perceeloppervlakte: 151.665 m²

De Galata-haven in Istanbul is een van de oudste havens in Turkije. Tijdens het Byzantijnse rijk was het een belangrijk handelscentrum, vandaag de dag is het vooral een plek waar cruiseschepen aanleggen en overslag van goederen plaatsvindt. Voor het 1,2 kilometer lange havenfront Salıpaزاری ligt een ambitieus plan klaar om de aantrekkelijkheid ervan te vergroten. Om het gebied nieuw leven in te blazen worden diverse functies toegevoegd, waaronder hotels, restaurants, winkels, tentoonstellings- en congresfaciliteiten en een museum. Bestaande gebouwen worden in originele staat hersteld en geschikt gemaakt voor nieuwe activiteiten. Het plan omvat tevens uitbreiding en modernisering van de faciliteiten voor de rederij. Door verschillende ingrepen in de infrastructuur en de gebouwde omgeving zal Salıpaزاری betrokken worden bij de buurt Beyoğlu, die door de regering als toeristische zone is aangewezen. Niet alleen voor toeristen wordt het gebied aantrekkelijk, maar de opzet is ook inwoners van Istanbul te trekken.

Çatalhöyük museum en researchcentrum

Architect: Han Tümertekin
Architectenbureau: Mimarlar
Locatie: Çumra, Konya
Bouwoppervlakte: 1.000 m²
Perceeloppervlakte: 4.000 m²
Ontwerp uit: 1998

De oudste, bij archeologen bekende, stad ter wereld ligt in het zuiden van Turkije. De archeologische site Çatalhöyük bestaat uit twee grote afgravingen waar archeologen werken aan het blootleggen van de restanten van die stad. Han Tümertekin ontwierp voor dit gebied een plan waarin een museum en een archeologisch onderzoekscentrum zijn opgenomen. Om de bezoeker te laten wennen aan het idee negenduizend jaar terug te gaan in de tijd, is een artificiële helling bedacht. Mensen rijden in hun auto eerst naar beneden, zien de horizon niet meer en rijden vervolgens langzaam naar boven en reizen zo negenduizend jaar terug de tijd in. Beneden bevindt zich aan de ene kant van de weg het museum met een bezoekerscentrum en aan de andere kant het onderzoeksinstituut. Er wordt nog driffig gezocht naar sponsors.

Coronaray Arteriogram

Architect: Gökhan Avcıoğlu
Architectenbureau: GAD
Architecture
Locatie: Beyoğlu, Istanbul
Opdrachtgever: AFM-FITAS
bioscopen
Bouwoppervlakte: 3.500 m²
Ontwerp uit: 1999

Het bioscoopbezoek is de laatste jaren fors toegenomen in Turkije. Hierdoor worden veel nieuwe bioscopen gebouwd en bestaande bioscopen breiden uit met de toevoeging van nieuwe zalen. In de uitgaanswijk Beyoğlu in Istanbul zijn naast veel restaurants, clubs en bars ook veel filmzalen te vinden. Het AFM Fitas theater stamt uit 1960 en is gehuisvest in een dicht bebouwde, smalle straat. In 1999 kreeg GAD Architecture de opdracht ontwerpen te maken voor de herinrichting van entreehal, uitgangen, foyer en kantoren. De inspiratie voor het ontwerp komt uit de medische wereld, namelijk de lasertechnologie waarmee verstoppingen in de hartslagader verwijderd kunnen worden. Door middel van een computermodel heeft het architectenbureau knelpunten in de bezoekersstromen kunnen opsporen. De nieuwe inrichting bestaat onder meer uit een wandenstelsel met vloeiende vormen waarop onder meer de bewegwijzering geprojecteerd kan worden.

Turkse architectuur in Nederland

De expositie 'Turkey Today' geeft een indruk van actuele architectonische ontwikkelingen in Turkije. Komt die indruk overeen met wat er op dit moment in Nederland door en voor Turkse Nederlanders wordt gebouwd?

In de Nederlandse steden is de Turkse invloed op de gebouwde omgeving het meest zichtbaar in de opkomst van kleine kruideniers, theehuizen en moskeeën. Bij het ontwerpen van een moskee krijgen architecten in de meeste gevallen de opdracht om een ontwerp te maken waarvoor eeuwenoude en architectuurhistorisch belangrijke moskeeën uit het land van herkomst als inspiratiebron dienen.

In de discussies die deze bouwwerken oproepen is een veel genoemd bezwaar dat er bij de bouw te weinig rekening wordt gehouden met de inpassing in de bestaande omgeving. Er is ook kritiek op het goedkope materiaalgebruik, de detaillering en op de traditionele, weinig vernieuwende uitstraling.

In de jaren '60 en '70 zijn in Turkije enkele spraakmakende moderne varianten op moskeearchitectuur gerealiseerd. De Etsimesgut moskee van architect Cengiz Bektaş en de Kinaliada moskee op de Prince Islands in Istanbul zijn daarvan twee voorbeelden. Het experimentele ontwerp voor de moskee bij het parlement in Ankara is een derde. Deze voorbeelden hebben echter ook in Turkije geen navolging gevonden, getuige de vele (goedkope) kopieën van historische moskeeën, die de laatste jaren verrijzen.

In reactie op het gesloten karakter van moskeeën die in Nederland worden gebouwd, ontwierpen bouwkundestudenten (TU Delft) Ergün Erkoçu en Abdo Hammiche de zogeheten Poldermoskee; een transparant gebouw, voor de helft overdekt met een grashelling. Naast gebedsruimte omvat het ontwerp ook kantoorruimte, een bazaar, een badhuis, een café en een expositieruimte. Er zijn inmiddels vergevorderde plannen om dit ontwerp in Den Haag te realiseren.

Op het Riva-terrein in het Amsterdamse stadsdeel De Baarsjes zal in 2007 een van de grootste moskeeën van Europa worden gebouwd. De Turkse organisatie Milli Görüs heeft het Fransjoodse architectenpaar Marc en Nada Breitman opdracht gegeven voor een ontwerp dat is geïnspireerd op de beroemde Süleymaniye moskee in Istanbul. De Aya Sofia, ook Westermoskee genoemd, zal van baksteen worden gemaakt en is onderdeel van een grootschalig vernieuwingsproject met ook winkels en kantoren. Het bouwproces is vertraagd wegens protesten uit de buurt; tegen de sloop van woningen.

Een minder opvallende ontwikkeling is dat Turkse banken steeds meer filialen openen in Nederland. Minder opvallend omdat de filialen meestal worden gevestigd in bestaande gebouwen en zich qua inrichting niet of nauwelijks onderscheiden van die van andere internationaal opererende financiële instellingen. Alhoewel van de hand van de bekende Turkse architect Han Tümertekin is er ook geen duidelijke Turkse signatuur te ontdekken in het nieuwe Nederlandse hoofdkantoor van The Economy Bank in Amstelveen (2004).

Behalve dit bankgebouw zijn er in Nederland door de jaren heen slechts een klein aantal projecten gerealiseerd door architecten met een Turkse achtergrond. Een van de eerste was Gün Aydagül die vanaf 1963 tot aan zijn overlijden in Nederland woonde en werkte en in die periode onder meer een moskee in Maassluis, een winkelcentrum in Tiel en woningbouw realiseerde.

Ishak Önen kwam in 1984 naar Nederland om te studeren aan de TU Delft. Sindsdien woont en werkt hij in Zaandam, waar hij een eigen bureau heeft. Eind 2004 wordt in Zaanstad zijn ontwerp voor het gemaal opgeleverd. Ook van zijn hand zijn ontwerpen voor woningen in Wormerveer en een landschapontwerp voor de Turkse zustergemeente van Zaanstad, het dorp Kaman.

Architect en hoogleraar Hüsnü Yeğenoğlu, geboren in Turkije, woont en werkt sinds 1992 in Nederland. Zijn laatst opgeleverde project is een basisschool in het in 1999 door een aardbeving getroffen dorp Söğütlü in Turkije (zie projecten Turkije). Een opvallend kenmerk van het ontwerp is het contrast tussen privé en openbaar. De buitenkant van het gebouw heeft een gesloten karakter, maar eenmaal binnen is het transparant, open en licht.

In het ontwerp van Biz Botuluyuz ligt ook een sterke nadruk op de scheiding tussen privé en openbaar. Dit woongebouw in de Rotterdamse buurt Bospolder-Tussendijken wordt ontwikkeld in opdracht van een groep Turks-Nederlandse buurtbewoners. Aan het ontwerp werkte in eerste instantie een Turkse architect en sinds 2004 wordt het verder uitgewerkt door Nadia Jellouli-Guachati, van oorsprong Marokkaanse. De houten erkers in het gevelontwerp verwijzen naar traditionele 18^e eeuwse Ottomaanse houten huizen. In de wit gepleisterde gevel is gewerkt met mozaïeken en blauwe tegels.

Om inzicht te krijgen in de woonwensen van potentiële kopers, is onderzoek gedaan onder buurtbewoners die interesse in het Biz Botuluyuz-project hadden getoond. Belangrijkste verschil met soortgelijke woonwonderzoeken, zo blijkt uit de uitkomsten, is de voorkeur voor vierkante kamers en de grote nadruk op de scheiding van privé- en representatieve vertrekken.

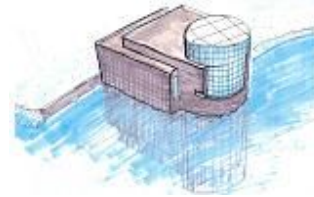
Dezelfde woonvoorkeuren blijken uit onderzoek van de van oorsprong Perzische architecte Nahied Koolen. Op basis van haar onderzoeksresultaten ontwierp zij een plattegrond voor de 'salonhalwoning'. De in Nederland gangbare hal is hier vervangen door een vierkante woonkamer annex gastenruimte gelegen meteen achter de voordeur. Om deze ruimte heen liggen de kleinere privé-vertrekken. De keuken en het toilet zijn aan het gezicht onttrokken.

Om twee redenen zijn dergelijke woningbouwplattegronden niet als typisch Turks (of Marokkaans) te karakteriseren. Ten eerste omdat ook autochtone senioren tijdens een onderzoek een sterke voorkeur uitspraken voor een soortgelijke woningindeling. Ten tweede omdat een dergelijke plattegrond niet is terug te vinden in de hedendaagse woningbouw in Turkije. Daar worden op dit moment juist traditionele familiehuizen, waarin voorheen drie generaties bij elkaar woonden, gesplitst om ze geschikt te maken als 'standaard-eengezinswoningen'. Wat in Nederland als typisch Turks wordt bestempeld hoeft dus geen relatie te hebben met actuele ontwikkelingen in Turkije.

Projecten in Nederland

Poldermoskee
Ergün Erkoçu en
Abdeluahab
Hammiche

Gemaal Zaandam
Ishak Önen

Aya Sofia moskee
Marc and Nada
Breitman

Woningen Wormerveer
Ishak Önen

The Economy Bank
Han Tümertekin

Landschapsonwerp Kaman
Ishak Önen

Moskee Maassluis
Gün Aydagül

Biz Botuluyuz
Nadia Jellouli-Guachati
XS2N architect office

Woningen
Gün Aydagül

Islamitische begraafplaats
Furkan Köse
www.puuur.nl

Winkelcentrum Tiel
Gün Aydagül

With special thanks to:

Ishak Önen

Gül Kaçmaz-Erk

Murat Küçük

Emine Yilmazgil

Willem van Winsen

Han Bakker

Crystolight

Arkitera

Koleksiyon